

SOSYOLOJİ DERGİSİ

Turkish Journal of Sociology

SOSYOLOJİ DERGİSİ/TURKISH JOURNAL OF SOCIOLOGY

Cilt/Volume 36 • Sayı/Number 1 • Haziran/June 2016

ISSN 1304-2998 • eISSN 2148-9165 • doi 10.16917/sd

Sosyoloji Dergisi uluslararası ve hakemli bir dergidir. Yayımlanan makalelerin sorumluluğu yazarına/yazarlarına aittir.
Turkish Journal of Sociology is the official peer-reviewed, international journal of the Istanbul University
Department of Sociology. Authors bear responsibility for the content of their published articles.

Baş Editör/Editor-in-Chief

İsmail Coşkun (İstanbul Üniversitesi)

Sayı Editörü/Guest Editor

Lütfi Sunar (İstanbul Üniversitesi)

Yardımcı Editör/Assistant Editor

M. Fatih Karakaya (İstanbul Üniversitesi)

Çeviri Editörleri/English Language Editors

ENAGO

Kevin A. Collins

Yayın Kurulu/International Editorial Board*

Ayşen Şatroğlu (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)

Craig Browne (Sydney University, Australia)

David R. Segal (Maryland University [Emeritus], USA)

Douglas Kellner (University of California, USA)

Enes Kabakcı (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)

Glenn Muschert (Miami University, USA)

İsmail Coşkun (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)

J. Scott Brown (Miami University, USA)

Jeffrey C. Alexander (Yale University, USA)

Michael Illner (Academy of Sciences, Czech Republic)

Orhan Gürbüz (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)

Oya Okan (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)

Philip Smith (Yale University, USA)

Ryan Keltly (Washington College, USA)

Sujatha Fernandes (City University of New York, USA)

Timothy Shortell (City University of New York, USA)

William Peter Baehl (Lingnan University, Hong Kong)

Yücel Bulut (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)

***Ada göre alfabetik sırada In alphabetical order by name**

Hakem Kurulu/Board of Reviewing Editors*

Abdurrahman Aliy (İstanbul Üniversitesi), Ahmet Cevat Acar (Türkiye Bilimler Akademisi), Ahmet Çiğdem (Gazi Üniversitesi), Ahmet Kanlıdere (Marmara Üniversitesi), Ahmet Ulvi Türkbağ (Galatasaray Üniversitesi), Ali Rıza Abay (Yalova Üniversitesi), Andrew Davison (Vassar College, USA), Ayça Kurtoğlu (Orta Doğu Teknik Üniversitesi), Aydın Gülan (İstanbul Üniversitesi), Aynur İlyasoğlu (Marmara Üniversitesi), Ayşe Azman (Mersin Üniversitesi), Ayşe Durakbaşa (Marmara Üniversitesi), Besim Fatih Dellaloğlu (Sakarya Üniversitesi), Betül Duman (Yıldız Teknik Üniversitesi), Beylü Dikeçligil (Erciyes Üniversitesi), Bülent Şen (Kırklareli Üniversitesi), Carlton Ford (University of Cincinnati, USA), Cemil Aydın (The University of North Carolina at Chapel Hill, USA), Çiğdem Dürüşken (İstanbul Üniversitesi), Daniel Blocq (University of Wisconsin, USA), Daniel Burland (St. Mary's College, USA), David R. Segal (University of Maryland [Emeritus], USA), Didem Danış (Galatasaray Üniversitesi), Elise Massicard (Centre d'Etudes et de Recherches Internationales [IFEA], France), Enes Kabakçı (İstanbul Üniversitesi), Erdal Aksoy (Gazi Üniversitesi), Erin Anderson (Washington College, USA), Faruk Bilici (Institut National des Langues et Civilisations Orientales [INALCO], France), Faruk Birttek (Boğaziçi Üniversitesi), Fatma Güliz Erginsoy (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi [Emekli]), Feridun Yılmaz (Uludağ Üniversitesi), Feza Günergun (İstanbul Üniversitesi), Fikret Gezgin (Beykent Üniversitesi), Füsün Üstel (Galatasaray Üniversitesi), Gediz Akdeniz (İstanbul Üniversitesi), Heinz-Dieter Meyer (University at Albany – SUNY, USA), Hüseyin Sarıoğlu (Trakya Üniversitesi), İhsan Kerem Karaboğa (İstanbul Üniversitesi), İsmet Akova (İstanbul Üniversitesi), İştâr Gözaydın Savaşır, James Griffith (University of Utah, USA), Korkut Tuna (İstanbul Ticaret Üniversitesi), Köksal Alver (Selçuk Üniversitesi), Kurtuluş Kayalı (Ankara Üniversitesi), Levent Bayraktar (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi), Mahmut Atay (Selçuk Üniversitesi), Mahmut Karakuş (İstanbul Üniversitesi), Medar Atıcı (Galatasaray Üniversitesi [Emekli]), Mehmet Ali Beyhan (İstanbul Üniversitesi), Mehmet Emin Köktaş (İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi), Mehmet Karakaş (Afyon Kocatepe Üniversitesi), Meredith Thanner (Battelle Memorial Institute, USA), Morten Braender (Aarhus University, Denmark), Morten Ender (United States Military Academy, USA), Mustafa Aykaç (Kırklareli Üniversitesi), Mustafa Kaçar (Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi), Nedim Karakayalı (Bilkent Üniversitesi), Neophytos Loizides (University of Kent, United Kingdom), Nevin Güngör Ergan (Hacettepe Üniversitesi), Nilgün Çelebi (Muğla Üniversitesi [Emekli]), Niyazi Öktem (Doğuş Üniversitesi), Nuri Sağlam (İstanbul Üniversitesi), Oya Okan (İstanbul Üniversitesi), Oya Paker (Ege Üniversitesi), Pınar Ünsal (İstanbul Üniversitesi), Rahmi Deniz Özbay (Marmara Üniversitesi), Resa Aydın (İstanbul Üniversitesi), Robert Young (New York University, USA), Sait Özerverli (Yıldız Teknik Üniversitesi), Selahattin Turan (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi), Sema Erder (Marmara Üniversitesi [Emekli]), Sevim Cesur (İstanbul Üniversitesi), Sibel Arkonaç (İstanbul Üniversitesi [Emekli]), Süheyla Balcı Akova (İstanbul Üniversitesi), Syed Farid Alatas (National University of Singapore, Singapore), Tayfun Amman (Sakarya Üniversitesi), Teoman Duralı (Kırklareli Üniversitesi [Emekli]), Tervika İkiz-Tunaboylu (İstanbul Üniversitesi), Ümit İzmen (Özyeğin Üniversitesi), Veysel Bozkurt (İstanbul Üniversitesi), Yaşar Bülbül (İstanbul Üniversitesi), Yavuz Pekman (İstanbul Üniversitesi), Yusuf Adıgüzel (İstanbul Üniversitesi), Yücel Bulut (İstanbul Üniversitesi), Yves Déloye (Sciences Po Bordeaux et à l'université Paris I Panthéon-Sorbonne, France), Zeynep T. Ertuğ (İstanbul Üniversitesi)

*Ada göre alfabetik sırada In alphabetical order by name

Tasarım ve Uygulama/Graphic Design

Semih Edis, Ahmet Karataş

Tashih/Proofreading

Mehmet H. Ramazanoğlu

Baskı Öncesi Hazırlık/Prepress

EDAM (Eğitim Danışmanlığı ve Araştırmaları Merkezi)

Web: www.edam.com.tr **Elektronik posta:** edam@edam.com.tr

Yayın Türü/Type of Publication

Yerel Süreli Yayın

Yayın Dili/Languages of Publication

Türkçe ve İngilizce/Turkish and English

Yayın Periyodu/Publishing Period

Altı ayda bir Haziran ve Aralık aylarında yayımlanır/Biannual (June & December)

Baskı ve Cilt/Press

İlbey Matbaa **Adres:** Merkez Mahallesi, Begonya Sokak No: 12 Gaziosmanpaşa İstanbul

Telefon: +90 (212) 417-9292 **Web:** www.ilbeymatbaa.com.tr **Elektronik posta:** bilgi@duzeyajans.com

Basım Tarihi: Eylül 2016 **Sertifika No:** 17845

İletişim/Correspondence

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Ordu Cad. No: 196 34459 Beyazıt İstanbul

Telefon: +90 (212) 455-5700/15998

Web: http://tjs.istanbul.edu.tr/

Elektronik posta: sosyolojidergi@istanbul.edu.tr

Sosyoloji Dergisi; ProQuest CSA Sociological Abstract, EBSCO SocINDEX (with Full Text) ve Index Copernicus tarafından taranmakta ve indekslenmektedir.

İçindekiler/Table of Contents

Editörden.....	9
Kadınlar Altın Yaka Takabilir mi? Türkiye’de Eğitimli Kadınlar İçin İş Hayatı ...	13
<i>Gold-Collar Jobs for Women in Turkey</i>	34
Meltem Yılmaz Şener	
Enformasyon Toplumu ve Yeni Orta Sınıflar	41
<i>Information Society and New Middle Classes</i>	65
Sibel Erdoğan Demir	
“Burada Her Şey Kendiliğinden”: Mersin’de Yaşayan Romanlar Üzerine	
Alan Araştırması.....	71
<i>“Everything Happens Spontaneously Here”: A Case Study on Romani Communities</i>	
<i>Living in Mersin</i>	93
Neriman Açıkalın, Burak Şahin	
Türkiye’de Çalışma ve Meslek Sahibi Olma Algısı – Şiir/Edebiyat	
Alanı Örneği	99
<i>Turkish Perceptions of Work and Having a Profession: Exemplified in Poetry/Literature</i>	119
Ozan Eren	
Stratification and Work in Contemporary Logistics.....	125
Roger Penn	
Hegemonik Güç İlişkilerinin Yeniden Kurgulanması Bağlamında Amerikan	
Şirket Jeopolitiği.....	143
<i>Re-editing of Hegemonic Power Relations in American Corporate Geopolitics</i>	168
Beyzade Nadir Çetin	
Kuşak-ıçı ve Kuşaklararası Toplumsal Hareketliliğin Yörüngesi:	
Ankara İli Örneği.....	175
<i>Trajectory of Intra-generational and Inter-generational Social Mobility:</i>	
<i>The Case of Ankara</i>	199
Irmak Karademir Hazır, Kezban Çelik, Sibel Kalaycıoğlu	
Son Klasik, İlk Modern: Pitirim Aleksandroviç Sorokin ve Toplumsal	
Hareketlilik.....	207
<i>The Last Classical, the First Modern: Pitirim Alexandrovich Sorokin and Social</i>	
<i>Mobility</i>	222
M. Fatih Karakaya	

Sınıflar ve Duyguları: Tabakalaşma Çalışmalarında Duygulara Yer Açmak	227
<i>Classes and Emotions: Making Room for Emotions in Stratification Studies</i>	241
Merve Betül Üçer	
İkinci Meşrutiyet'te Bir Alman Müderris: Friedrich Hoffmann'ın Türkiye'de Hukuk ve İktisat Öğretimi Üzerine Düşünceleri	249
<i>German Professors in the Second Constitutional Era: Friedrich Hoffmann's Thoughts on Law and Economics Education in Turkey</i>	268
Muhammed Fazıl Baş	
Geç Osmanlı'dan Erken Cumhuriyet'e Türk Müziğinde Batılılaşma ve Toplumsal Bir Alternatif Arayışı: Mısır Müziği	273
<i>Westernization in Turkish Music from the Ottoman Empire to the Republican Era: Egyptian Music as Alternative</i>	292
Bilen Işıktaş	
<hr/>	
Kitap Değerlendirmeleri/Book Reviews	
<hr/>	
Patron Baba ve İşçileri/ <i>The Boss Father and his Employees</i>	301
Yasemin Aydın	
Sanat, Emek ve Prekarite/ <i>Art, Labor, and Precarity</i>	307
Hıdır Tok	
Öğretmen Emeginin Dönüşümü/ <i>The Transformation of Teacher's Labor</i>	311
Hatice Şahin	
Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyeti/ <i>Society for the Employment of Ottoman Muslim Women</i>	315
Sinem Göçmener	
Sınıf, Etnisite ve Kimlik/ <i>Class, Ethnicity and Identity</i>	319
Nesibe Ayşe Sağlam	
Sağlıkta Eşitsizlikler/ <i>Inequalities in Health</i>	325
Selime Ünal	
İkincil Modernleşme Çağında Bireyselleşen Emek İlişkileri ve Akademisyenler/ <i>Individualized Labor Relations and Academic Labor in the Secondary Modernization Age</i>	331
M. Fatih Karakaya	
Yazarlara Notlar	335
Notes for Contributors	337

Editörden

Tabakalaşma, sosyolojinin ana başlıklarından birisi olmasına rağmen Türkiye’deki sosyoloji çalışmalarında ihmal edilmiş alanlardan biridir. Son zamanlarda bu alana yönelik tartışma ve ilgilerin artmasına paralel olarak *Sosyoloji Dergisi’nin* 36. Cilt 1. Sayısında tabakalaşma temasına ağırlık vererek alandaki çalışmalara katkı yapmayı hedefledik.

Günümüzde küreselleşme, neoliberal iktisadi dönüşümler, dünya siyasetinin yeniden şekillenmesi, ulus devletin dönüşümü gibi makro süreçler dâhilinde toplumsal yapılarda da büyük değişimler gerçekleşmekte ve sosyal tabakalaşma yeni biçimler almaktadır. Sosyal tabakaların tavır ve davranışları, eylem ve talepleri, istek ve yönelimleri, siyasi, iktisadi ve sosyal konumları çeşitli dönüşümler geçirmektedir. Eski sınıfların dönüşümü, yeni sınıfların oluşumu, yeni katmanların ortaya çıkması ve dahası neticesinde toplumsal yapıların farklı biçimler alması, sosyolojinin gündemini meşgul eden önemli konular arasında yer almaktadır. Dünyadaki bu dönüşümlere paralel olarak Türkiye’de de çok kapsamlı ve hızlı dönüşümler yaşanmaktadır. Özellikle son 40 yılda hızlanan küresel ekonomiye entegrasyon ile Türkiye’nin toplumsal yapısında da pek çok farklılaşma gerçekleşmiştir. Bu yapısal değişimlerle birlikte toplumsal tabakalar da yeni biçim ve mahiyetler kazanmaktadır. Dolayısıyla son zamanlarda tabakalaşma ile ilgili konular sıklıkla hem akademik hem de toplumsal gündemi meşgul etmektedir. Dolayısıyla bu özel sayıda sosyal tabakalaşmayı yenilenen biçimleriyle ele almayı amaçladık. Özellikle sahadan yeni verilere dayalı olarak yazılmış makalelere yer vererek alandaki canlılığa katkı yapmak önemli hedeflerimizden birisi oldu.

Dergide yer alan ilk yazıda Meltem Yılmaz Şener Türkiye’de iş hayatı içerisinde eğitilmiş kadınların yükselme olanaklarını inceliyor. “Kadınlar Altın Yaka Takabilir mi? Türkiye’de Eğitilmiş Kadınlar İçin İş Hayatı” başlıklı yazısında Şener Türkiye’nin elit üniversitelerinden mezun olmuş ve altın-yakalı, yani bilgi işi yapacak yüksek nitelikli çalışanlar olarak yetiştirilmiş kadınların iş deneyimlerine odaklanıyor. Yazı toplumsal cinsiyet boyutunu göz ardı eden altın-yakalı çalışanlar ve bilgi işçileriyle ilgili literatürlere önemli katkılarda bulunuyor.

Dergide yer alan ikinci yazı ise Irmak Karademir Hazır, Kezban Çelik ve Sibel Kalyacıoğlu tarafından kaleme alındı. “Kuşak İçi ve Kuşaklar arası Toplumsal Hareketliliğin Yörüngesi: Ankara İli Örneği” başlıklı yazı sosyal hareketliliğe dair araştırmalara bir katkı sunuyor. Ankara kent merkezini temsil eden bir örneklem kullanılarak üç kuşak boyunca sosyal hareketlilik incelenmiştir. Yazı Türkiye’de yaşanan makro değişimlerin toplumsal tabakalaşmayı belirleyen en önemli etken olduğunu bulgularını açısından kayda değer bir neticeye ulaşmaktadır. Türkiye’de kayda değer bir hareketlilik tespit eden yazı tabakalaşma tartışmalarına da katkı sunmaktadır.

Beyzade Nadir Çetin ise “Hegemonik Güç İlişkilerinin Yeniden Kurgulanması Bağlamında Amerikan Şirket Jeopolitiği” başlıklı yazısında dünyadaki iktisadi yapıların şekillenmesine ve dolayısıyla tabakalaşma ve eşitsizliğin oluşumuna özel bir katkı sağlayan bir alanı inceliyor. Yazıda devletler arasında ortaya çıkması muhtemel bir tabakalaşma sistemini devletlerin küresel sistemdeki etkileri çerçevesinde analiz eden Çetin, Amerikan hükümetleri ile Küresel Şirketler arasında Amerikan dünya liderliğinin devam etmesi için gerçekleştirilen jeopolitik ortaklığı merkeze alıyor. Böylece küresel eşitsizliklerin ve hegemonyanın temel nedenlerinden birisini açığa çıkarmak bakımından tabakalaşma tartışmalarına başka bir açıdan önemli katkılar sunuyor.

M. Fatih Karakaya ise yazısında sosyoloji tarihinin köşe taşlarından birisi olan ve sosyal hareketlilikle ilgili ilk araştırmayı yapan Pitirim Aleksandroviç Sorokin’in toplumsal hareketlilikle ilgili kuram ve kavramlarını ele alıyor. Yazı vesilesiyle Sorokin’in uzunca süre tabakalaşma çalışmalarına hakim olan yapısal işlevselciliğe önemli katkılar yaptığı ancak onlar gibi tek boyutlu ve statik bir kuramdan ziyade çok boyutlu, dinamik ve çatışmaya yer açar kuramsal bir bakışa sahip olduğunu görmekteyiz. Üstelik Sorokin konuyu daha küllî planda kültürel sistemlerin devir daimi ile ilişkilendirerek kapsamlı bir kuramsal alanın da kapısını aralamaktadır. Ülkemizde çok az tanınan bu klasik isimle ilgili bu çalışmanın doğurgan olmasını ümit ediyoruz.

Merve Betül Üçer ise sayıya yine benzer şekilde pek dikkat çekmemiş bir konuda önemli bir katkı sağlıyor. “Sınıflar ve Duyguları: Tabakalaşma Çalışmalarında Duygulara Yer Açmak” başlıklı yazısıyla Üçer, sınıf çalışmalarında duygularla ilgili katkının gelişimini ve bize açabileceği imkanları ele alıyor. Üretimden tüketime geçiş ve hizmet sektörünün ortaya çıkışı gibi ekonomi temelli dönüşümler ve eşitsizliklerin cinsiyet, ırk, sosyal aidiyet gibi pek çok farklı alanda da gerçekleştiğinin görülmeye başlanması gibi nedenlerle sosyolojide sınıf çalışmalarının gittikçe genişleyen bir perspektife sahip olduğunu bilmekteyiz. Duygular da bu bağlamda çağdaş sosyolojide önemli bir çalışma alanı olmaya başladı. Sosyal tabakalar arası ilişkinin ve etkileşimin analizinde eksik bırakılan duygu boyutunun önemini, bunun ihmal nedenlerini ve sürecini ele alan bu makale özellikle utanma, öfke ve kıskançlık duyguları üzerinden duygularla tabakalar arasındaki ilişkiyi sorgulayarak bizim için önemli bir çalışma alanının kapısını aralıyor.

Roger Penn ise “Stratification and Work in Contemporary Logistics” isimli çalışmasında lojistik alanında tabakalaşma ile iş yaşamı arasındaki ilişkiyi ele alıyor. Bunu yaparken önce birincil ve ikincil emek piyasaları arasındaki ilişkiyi ele alarak işin karakterini inceliyor ardından da postmodern zaman teorilerine dayanarak işin nasıl yapılandırıldığını ele alıyor. Çalışma hayli ilginç bir alanda çalışma yaşamı ile tabakalama alanındaki ilişkiyi ele alması bakımından önemli bir tartışmaya ışık tutuyor.

Sibel Erdoğan Demir ise son yıllarda sıklıkla tartışılan “Enformasyon Toplumu ve Yeni Orta Sınıflar” üzerine bir yazı ile sayıya katkıda bulunan isimler arasında. Fordizmden postfordizme geçişte ortaya çıkan yeni iş ve çalışma biçimleri işçi, işveren, çalışma, emek süreci gibi alanlarda ciddi ve kapsamlı bir değişimi de beraberinde getirmiştir. Bu bakımdan özellikle gelişen bilgi teknolojilerine bağlı olarak ortaya çıkan esneklik uygulamaları sonucu iş ve emek yapısı çeşitli prekarizasyon süreçlerine maruz kalmıştır. Demir bu yazısında genellikle iddia edildiğinin aksine beyaz yakalı genişlemesinin orta sınıflaşmaya tekabül etmediğini; yeni emek biçimlerinin söylenenin aksine kendi içerisinde Taylorist nitelikler barındırdığı ve önceki dönemlere kıyasla çeşitli sömürü mekanizmaları ile beraber işlediğini ortaya koyuyor.

Neriman Açıkalın ve Burak Şahin ise etnisite ve tabakalaşma alanındaki bir konuya odaklanıyorlar. “‘Burada Her Şey Kendiliğinden’: Mersin’de Yaşayan Romanlar Üzerine Alan Araştırması” başlıklı yazılarında Türkiye’de Romanların yaşadığı yukarı doğru sosyal hareketliliğin zayıflığını ele alıyorlar. Etno-ırksal bir adacık halinde yaşayan Roman gruplarında okula devam gibi sosyal hareketliliğe katkı sağlayacak unsurların hayli zayıf olduğu görülmektedir. Grubun kendi gösterdiği özelliklerden ve toplumsal yapının dışlayıcılığından kaynaklanan bu sorun aslında bir süre sonra Romanların sosyal yapı içinde marjinalize olmasına neden olmaktadır. Yazı etnisite ve tabakalaşma konusuna önemli bir katkı sağlayarak tartışmanın sınırlarını genişletmektedir.

Ozan Eren ise meslek tartışmalarına hayli farklı bir perspektiften girdiği yazısında meslek sahibi olmayı sorguluyor. “Türkiye’de Çalışma ve Meslek Sahibi Olma Algısı: Şiir Alanı Örneği” başlıklı yazı işin çağdaş toplumda gittikçe dönüşen ve merkezileşen konumunu ele alıyor ve şairlerin ve yazarların neden toplum tarafından mesleği olmayan aylaklar olarak görüldüğünü tartışıyor. Bu tür işlerin aylaklara mahsus bir boş zaman aktivitesi olmadığını belirleyen Eren günümüzde çalışma ve meslek kavramlarının artık bu tür yaratıcı işleri de içine alması gerektiğine vurgu yapıyor.

Tabakalaşmanın birbirinden farklı konu ve alanları üzerine yazılmış yazılardan müteşekkil olan bu sayıda ayrıca Türkçedeki güncel çalışmaların değerlendirmelerine de yer verdik. Bölümümüz doktora öğrencileri ve araştırma görevlilerinden M. Fatih Karakaya, Yasemin Aydın, Hıdır Tok, Hatice Şahin, Sinem Göçmener, Nesibe Sağlam ve Selime Çetin’in kaleme aldığı birbirinden kıymetli değerlendirme yazılarının hem okuyuculara hem de yazarlara katkı sağlayacağını ümit ediyoruz.

Bu vesile ile sayının hazırlanmasında büyük emekleri geçen M. Fatih Karakaya ve Serdar Nerse’ye; yazıları ile sayıya katkı verenlere ve değerlendirmeleri ile yazıların mükemmelle erişmesini sağlayan hakemlerimize tekrar teşekkür ederim. Sayının Türkiye’de tabakalaşmanın araştırılmasına katkı sağlamasını ve alanı genişletmesini ümit ediyorum.

Doç. Dr. Lütfi Sunar
Sayı Editörü